

Geachte aanwezigen, gewaardeerde gasten, beste PGA-ers, geliefde vrienden, zusters, broeders,

Daar zat ik dan, op mijn kamer, aan de rand van Leusden, ver van het gewoel van de protestantse wijkgemeenten van Amersfoort. Voor mijn neus ligt de uitnodiging voor deze bijeenkomst: Arnoud Looijen schetst een toekomstvisioen. Ik staar uit mijn raam, en ik waan mij even de heilige Johannes op Patmos. Maar het moet mij maar niet te hoog naar de bol stijgen. Gelukkig hoorde ik van onze 'bisschop' (zoals ik haar voor deze ene keer vast wel mag noemen), dominee Trinette Verhoeven, dat zij ons straks zal verklaren welke dromen bedrog zijn. Dus ik begin dichtbij de grond, in het Meander ziekenhuis, een eindje verderop. Daar werkte ik.

Van IT naar theologie

Zo'n twee jaar geleden belandde ik in een gesprek met mijn leidinggevende over mijn toekomst. Voor wie mij niet kent: ik heb ruim twintig jaar als teamleider en adviseur in de zorg gewerkt.

Dat was een spannend moment, want ergens voelde ik wel dat de tijd was gekomen om een keus te maken. Een belangrijke loopbaan switch: ik voel mij geroepen om theologie te gaan studeren en ik wil dominee worden.

Mijn chef reageerde goed, we gingen in stilte mijn vertrek voorbereiden. Enige tijd later brak het moment aan dat ik aan mijn collega's dit nieuws zou gaan vertellen. Meander heeft een mooie collegezaal, die zich vulde met tientallen mensen, die wel vermoedden dat er iets in de lucht hing. Met lichte spanning rond mijn 'coming out' en een gevoel dat ik een voor velen iets onnavolgbaars aan het doen was betrad ik het podium. Toen het hoge woord eruit was, gebeurde het enige dat ik niet verwacht had: ik kreeg een warm en zeer hartelijk applaus. Nu kun je dat cynisch opvatten, maar ik ben een positief mens.

Warme en snijdende reacties

De weken daarna waren misschien wel de meest wonderlijke die ik in mijn loopbaan heb meegemaakt. Werkdag na werkdag wipte er mensen mijn kantoortje binnen. Keer op keer, letterlijk van tientallen mensen kreeg ik iets te horen in de trant van: wat gaaf dat je dit doet! Wat mooi dat je je hart volgt! Dat werk dat jij gaat doen is echt hard nodig in deze tijd! Hoewel men met mij als teamleider vaak lief en leed deelde, kreeg ik nu totaal andere gesprekken. Mensen vertrouwden mij toe dat ze best wel eens vragen hadden over: waar gaat het nou om in het leven? Een moslim collega loopt met opgeheven handen en een brede glimlach mijn kantoor in: ik zegen je, God is groot dat Hij je hiertoe roept! Een ander: mijn schoonzus heeft ook paranormale gaven, dat is echt heel bijzonder! Het was voor mij best verwarrend, maar ook een krachtige bevestiging en bemoediging. Er is echt een grote behoefte aan alles wat de kerk kan bieden. De lucht klaart op, ook op kantoor, als je iets vanuit je hart doet, oprecht.

Maar nog iets anders maakte die periode tot een onvergetelijke ervaring. En dat waren de snijdende verhalen over de kerk. Ik noem er drie.

Een vrolijke, creatieve vrouw van vijftig vertelt me: “Onze pastoor had losse handjes. We ontdekten dat hij onze buurjongen had misbruikt. Mijn vader is naar die vent toegegaan en hij zei: ‘als gij ook maar een keer met uw fikken aan ons meisje zit, dan ram ik u persoonlijk de hel in.’ De kerk werd in dat gezin voorgoed vaarwel gezegd.”

Een jonge, betrokken collega vertelt me: “Mijn vader was altijd heel erg betrokken bij een evangelische gemeente. Hij maakte zelf foldertjes met een stencil apparaat en organiseerde camping evangelisatie. Totdat hij op zo’n stencil een keer iets zette waar de voorganger het niet mee eens was, ik weet echt niet meer wat, iets over het einde van de tijden, dacht ik. Hij werd stap voor stap buiten gesloten tot hij er aan onderdoor ging. Zelf heb ik niks meer met de kerk.”

Een verstandige zestiger vertelt me: “Wij waren een heel betrokken gezin bij de hervormde kerk. Toen ik een tiener was ging mijn vader er met de vrouw van de dominee vandoor. We werden als gezin met de nek aangekeken. Als kinderen waren we op school ‘besmet’. Alsof wij er iets aan konden doen. We zeggen als broers nu wel eens met een mistroostige lach: dat was het moment dat God de familie verliet.”

Het gaat niet aan om van deze mensen te zeggen dat ze een uitzondering zijn. En al helemaal niet dat ze van een andere kerk of denominatie zijn. Als je iets oecumenisch wilt noemen, dan is het dit: we kunnen vaststellen dat dit soort zonden in elke christelijke gemeenschap voorkomen.

En de mensen waar ik het hier over heb zijn verstandig, door het leven getekend, oprecht. Ze waren hartelijk en gunnend naar mij toe in mijn keus voor het predikantschap, niet gefrustreerd. Ze zijn mijn zeer gewaardeerde oud-collega’s in de zorg, en er werken veel goede mensen in de zorg.

Ik lijd hieraan, het is onontkoombaar. In de krant, zoals het Nederlands Dagblad, staan elke week, soms bijna elke dag verhalen over misbruik. Machtsmisbruik, seksueel misbruik, jongeren die emotioneel gechanteerd worden, rare uitwassen, complotachtige manieren van denken in de kerk. Stine Jensen schrijft in het NRC en ze waarschuwt voor radicale christenen in onze samenleving, en ik denk: terecht. Je kunt de krant ermee volschrijven. En dat moet. Want wij moeten dit onder ogen zien, ook bij dit feest. Om tot de kern te komen.

Zij willen wel, maar wij zijn als kerk in verwarring

Wat leert ons dit. Mensen buiten de kerk, die willen eigenlijk erg graag. En er lopen heel veel integere mensen rond, misschien juist wel deze mensen, die beschadigd zijn door de kerk. Dus ze vinden het knap lastig, die kerk.

En dat vinden wij als gelovigen zelf ook. Ook los van deze confronterende vragen is de kerk in verwarring.

Want wat is het ingewikkeld geworden. Ik sprak afgelopen weken toevallig iemand van een liberale en iemand van een orthodoxe wijkgemeente, hier in protestants Amersfoort. Zij zeiden onafhankelijk van elkaar exact hetzelfde: wij hebben PVV-stemmers in ons midden, zelf stem ik op iets anders, hoe moet ik daarmee omgaan? Wij hebben mensen die zeer pro-Israël zijn en mensen die het geweld van Israël een schandaal vinden. Hoe kunnen we nog samen door één deur?

Ik kan deze punten aanvullen tot een lange lijst vol prangende vragen. Over wij en ... duurzaamheid, seksualiteit en gender, oorlog voeren of geweldloos vrede najagen, de Islam, enzovoorts, enzovoorts.

Weet u het verschil nog tussen links en rechts; in de politiek, in de kerk? Is dat überhaupt nog de as waarlangs je kunt kijken? In hokjes denken doen we nog steeds, maar de definitie van de hokjes is vanuit elk hokje anders. Zegt u het maar: bent u Randstad of bent u Veluwe?

Wij zijn de tijden

Wat staat ons nu te doen?

1. De kerk lijdt dus aan een onherstelbaar imagoprobleem door een vloed aan negatieve ervaringen die mensen met haar hebben.
2. Én: binnen de kerk worstelen we met exact hetzelfde vragen als buiten de kerk: er is een diepgaande fragmentatie.

Het goede nieuws: er is dus ook een groot en oprecht verlangen naar wat de kerk te bieden heeft.

Jaren geleden organiseerden Harm Dane, Jan van Baardwijk en ondergetekende een beraad voor de PGA. We kozen als titel een woord van Augustinus: 'Wij zijn de tijden'. Dat geldt nog steeds, want, beste mensen, zoals wij zijn, zo zijn de tijden. Wij hebben geen tijd te verliezen. Wij zitten in de storm. Wij zijn intens bezorgd over de ontwikkelingen in de wereld en in onze maatschappij. We zien onze leefwereld verschrallen, we horen de lente stilvallen. We zien een technologische versnelling die geen oplossingen biedt, maar die ons doet happen naar adem en die ons vervreemdt van onszelf. We vrezen oorlog, we hopen op goede, krachtige leiders. En tegelijk zijn we verbijsterd over de hoogmoed, de hebzucht, de agressie van de machtigen der aarde.

Wij zitten in de storm en we verlangen naar rust. Naar een gewoon, natuurlijk samenleven. Naar zicht op je bestemming als mens. Naar gemeenschap zonder haast, tijd hebben voor elkaar. Een plek waar je levensvragen kunt stellen. We zitten in een storm. En wij willen als kerk een ark zijn, een plek van rust. We bouwen aan die ark, het is ook goed om dat met overtuiging te doen. Maar we weten niet of deze storm weer zal gaan liggen, of dat hij een orkaan wordt.

Anker in de storm

Waar krijgen we houvast in deze tijden? Ik zet alles op één kaart. En dat is *Christus*. Misschien denkt u: dat gaat me wat snel. Dat doet me denken aan vroeger: met een megafoon roepen 'Jesus is the answer'. Totdat iemand je op je schouder tikt en zegt: 'OK, but what was the question?', wat is de vraag eigenlijk waar Jezus het antwoord op is? Nee, ik sta hier niet om de bocht af te snijden. Maar ik besef juist in mijn studie theologie dat dit het punt is waar alles samenkomt.

Maar desgewenst wil ik het ook best eerst uitleggen als organisatieadviseur, want dat was mijn werk. Er is grondig wetenschappelijk onderzoek gedaan. Dat wijst uit dat er overal in onze Nederlandse cultuur een verlangen sluimert naar 'het Hogere'. Dat verlangen uit zich op

tallose manieren. Geloven mag weer in Nederland. Maar wat de kerk als organisatie op dit marktplein van het zoeken naar het Hogere onderscheidt, dat is: Christus. En het is alleen Christus die als uniek kenmerk ons als kerk anders maakt dan alle andere verenigingen, partijen, overtuigingen, influencers, guru's, religies.

De oude gebouwen waarin gelovigen *samenkomen* hebben de vorm van het kruis van Christus. Ook deze Joriskerk is nu een 'hallenkerk', maar was oorspronkelijk een gotische kruiskerk. En als jij heel *persoonlijk* wilt laten zien wie je bent en je hebt iets met Christus, dan draag je een zilveren of houten of stenen kruisje. Of je zet een tattoo met een kruis. Christus is het DNA van onze kerk. Als je dat wilt wegdenken of wilt achterhouden, ben je geen kerk meer.

Maar tegelijk hebben we het hier natuurlijk niet over een organisatiestrategie, een communicatie-truc, een ferme bestuurlijke klap waarmee de discussie wordt kortgesloten. Dit is een belijdenis. En die belijdenis is uniek in zijn *universele betekenis*. Én die belijdenis is uniek in zijn volstrekt *persoonlijke* betekenis.

Wij belijden: in het oog van de storm die opsteekt bevindt zich Christus. En Christus is net zo goed het anker voor de ark die wij als *kerk* willen zijn, als de reddingsboei voor *ieder mens* persoonlijk.

Imago Christi en fragmentatie

Terug naar onze vragen: 1. Zoals we uit de ervaringen met mijn gewaardeerde oud-collega's leerden: de kerk lijdt aan een onherstelbaar imago-probleem. Ik denk dat het enige antwoord daarop is dat wij dit gebroken, defecte imago aanvaarden. En dat het een *imago Christi* wordt, een beeld van Christus. Het is een lastige paradox voor ons als kerk. Deze falende kerk is een kruis. En wij moeten bereid zijn dat kruis op ons te nemen en Christus te volgen. Dit kruis van een kerk die tallose mensen heeft teleurgesteld en buitengesloten.

2. Dan wat betreft die grote vragen waar we binnen en buiten de kerk mee worstelen: de diepgaande polarisatie, de fragmentatie, al die taaie onderwerpen die ons voortdurend uiteen drijven. Ook hier denk ik dat wij alleen bij Christus het antwoord vinden. In corona-tijd zei een Engelse theoloog: er is één ding dat zich sneller verspreidt dan een virus, en dat is hoop. Hoop verspreidt zich direct tussen mensen. Daar moest ik aan denken bij deze vraag. Er is iets uitzonderlijks aan het evangelie van Christus. Christus is bereid om zichzelf te breken en te delen. Steeds opnieuw. Dat wordt bij uitstek zichtbaar in het Avondmaal dat wij regelmatig in de kerk vieren. Sinds die eerste avond in Jeruzalem deelt Jezus zichzelf oneindig uit met de woorden: dit is mijn bloed, dit is mijn lichaam. *Ik geloof dat deze fragmentatie, dit delen van de rijkdom van de persoon van Jezus zélf tot het kleinste kleingeld, op maat voor iedere persoon, het enige antwoord is op die fragmentatie waar wij doorheen gaan.*

Mijn kinderen hebben vrijwel geen idee wat het verschil is tussen protestants, gereformeerd of hervormd. Maar als wij het hierover hebben met elkaar, over wie Jezus is, dan begrijpen ze dat. Christus belooft dat Hij ons tegemoet komt in ieder mens die in nood is. Dus moeten we oprecht en nieuwsgierig die vraag naar Christus aan elkaar stellen. De vraag die je op duizend

manieren kunt verwoorden: wat heb jij nodig, hoe zoek jij het Hogere? Wat zegt het jou, dat evangelie van Christus? Of: wat geloof jij nou eigenlijk als het over Jezus gaat?

Hoe zou jij die universele vraag naar Christus stellen? Dat kan op vele manieren en er zal steeds een uniek, persoonlijk antwoord op komen, vol betekenis. De fragmentatie van Christus blijkt dé manier te zijn om God te leren kennen. Ik hoop dat je dat herkent, vrijzinnig, orthodox, heilig overtuigd of eeuwig zoekend.

Openbreken

Wat betekent dit concreet? Wij moeten ons als kerk door Christus laten openbreken. Onze opdracht is zonder oordeel, open, bescheiden heel goed gaan luisteren naar wie op ons pad komt. Naar hun ervaringen met de kerk, met geloof en met God. Dat is handwerk, maatwerk. Wil je leren hoe dat kan? Luister dan eens naar hoe ze dat in de Ongelooflijke podcast doen. Of in de prachtige serie 'Dit dus' van theoloog des vaderlands Kees van Ekris. Kees gaat in gesprek is met toonaangevende niet gelovige stemmen. We moeten zeer sensitief worden, meedenken met die ander, missionair intelligent worden. Tijd nemen. Veel tijd. Luisteren. Heel goed luisteren. Kijken. Aanvoelen. Invoelen.

Dat geldt ook binnen de kerk. De kerk is bij uitstek de oefenplek om naar elkaar te leren luisteren en het met elkaar uit te houden. Dat begint met: heb je naaste lief, binnen jouw wijkgemeente, en binnen de PGA. En als je dan merkt dat die ander met zijn standpunt vreemd is voor jou, dan zeg ik je: gedenk de vreemdeling die in je poorten is. En als dat niet lukt, en je hebt een verhitte discussie in jouw wijk of in de PGA, dan zeg ik: Jezus ging om met prostituees en fraudeurs, dus weet je zeker dat deze discussie belangrijk is? En als het dan nog niet lukt en je staat lijnrecht tegenover elkaar, dan zeg ik: heb je vijanden lief, zelfs als die vijanden bij jou in de kerk zitten.

Ja, wij vergaderen veel en wij hebben soms nachtelijke discussies. Maar ik hoop dat u daarbij vooral luistert en dat het *slot* altijd is: "Wij zijn van de kerk; ben jij er een van Christus? Mooi, dan geven we elkaar de hand en kunnen we rustig gaan slapen."

Het is de kunst deze eenvoud te hervinden. Als protestanten zijn we nogal verbaal ingesteld. Maar als wij als PGA eenheid willen, als wij werkelijk God willen leren kennen, dan moeten we toch toegeven dat Christus veel meer is dan onze woorden en overtuigingen.

Laten we, als wij aan eenheid willen bouwen als PGA, de eenvoud herontdekken. Samen het Onze Vader bidden, samen een stukje lezen uit het evangelie, de psalmen, de brieven, een pakkend bijbelverhaal; samen een mooi lied zingen, de geloofsbelijdenis opzeggen; samen brood en wijn delen.

Hiermee begint het als wij iets willen bieden aan mensen die oprechte belangstelling voor ons hebben. Zoals mijn oud-collega's. Mensen met wie wij een goede verstandhouding hebben. Mensen die ons vertrouwen. Mensen die ondanks hun eigen slechte ervaringen met de kerk toch nog steeds kunnen waarderen dat wij er zijn als PGA. Wij moeten herkenbaar, in eenvoud kerk zijn en ons als kerk, als lichaam van Christus voor hen laten breken.

Dat betekent veel kleine gesprekken voeren. Ik hoor over schoolklassen die onbevangen de Advent en De Brug binnenkomen om een rondleiding krijgen. Of mensen die hier in de Joris een nachtlicht komen aansteken. Of jongeren die aanhaken op een Taizé reis. Laten we naar jonge mensen luisteren. En dan steeds beseffen dat we heilige grond betreden bij die ander. Dat daar bij die ander misschien een fragment van Christus te vinden is.

Een visioen

Krijgen wij nu samen een visioen?

Ik moet weer aan de verhalen van mijn oud-collega's denken. Aan die vader en die domineesvrouw die een ravage hebben aangericht. Kunnen wij ons een kerk voorstellen die die kinderen opvangt? En lukt het ons daarbij dan ook nog te verbinden met die vader en die vrouw zelf?

Lukt het ons een open en een veilige kerk te zijn?

En zo'n voorganger, die over alle grenzen is gegaan, die onherstelbare schade heeft aangericht, lukt het ons, ik zeg het met schroom, in te zien dat die voorganger ook een mens is die een ziel te verliezen heeft?

Deze vragen zijn groot.

We zullen te rade moeten gaan bij Christus.

*Arnoud Looijen, bij het 15-jarig bestaan van de Protestantse Gemeente Amersfoort
15 februari 2025, Sint-Joriskerk, Amersfoort*

Enkele gedachten zijn ontleend aan:

Sarah Coakley – The Broken Body. Israel, Christ and fragmentation (Blackwell, 2024)